CLEOPATRA VNOROVSCHI
LUDMILA VNOROVSCHI

A.L.M.A. MUSEUM M.A.I.&R.

ŞCOALA EPÀRHIALĂ DE FETE DIN CHIŞINĂU

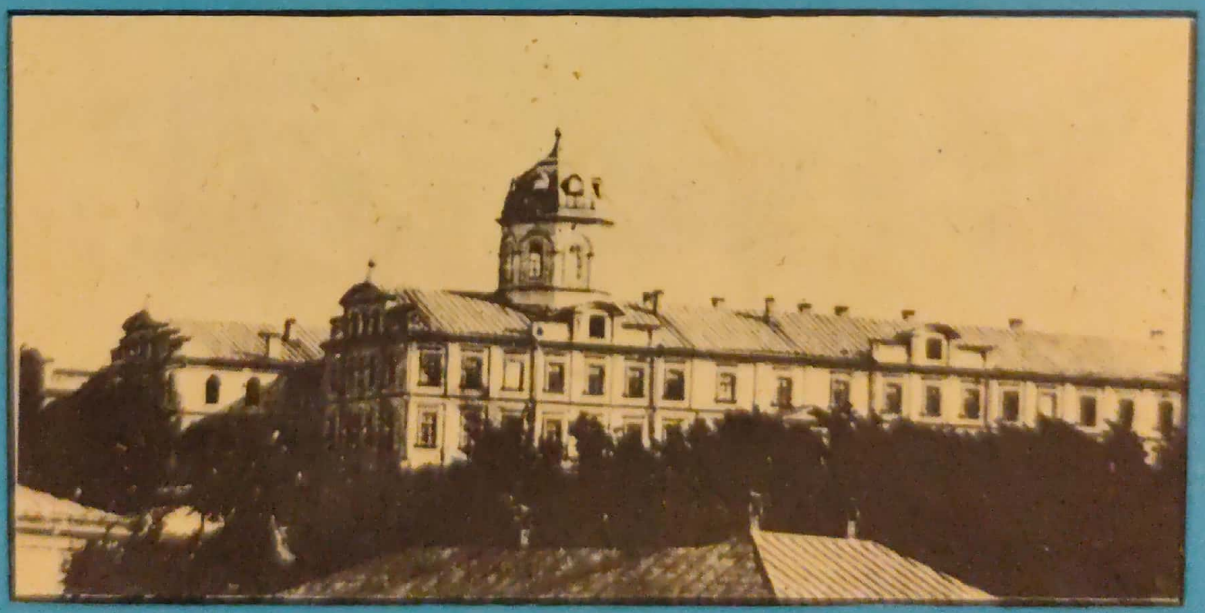

MUSEUM
CHIŞINĂU
1995

Scanned with OKEN Scanner

CLEOPATRA VNOROVSCHI
LUDMILA VNOROVSCHI

ŞCOALA EPARHIALĂ DE FETE DIN CHIŞINĂU

Colecţie concepută şi îngrijită de Yurie Colesnic

MUSEUM
CHIŞINĂU
1995

Scanned with OKEN Scanner

CZU 371.000.93
V54

Colecţie concepută şi îngrijită
de *Yurie Colesnic*

Paginare computerizată
Anatol Timotin

Tipărit la Tipografia *RECLAMA*,
Chişinău, str. Alexandru cel Bun 111.
Comanda Nr. 572

© Cleopatra Vnorovschi,
Ludmila Vnorovschi
© Museum,
Chişinău, 1995

ISBN 7-7790-0246-0

Scanned with OKEN Scanner

O ŞCOALĂ DE EXCEPŢIE DIN BASARABIA - EPARHIALA DIN CHIŞINĂU

Dintotdeauna m-au uimit funcţionarii de stat. Au un fel anume de a soluţiona anumite probleme, făcând abstracţie de tot ce v-a existat până la ei. Ai senzaţia că anume ei ştiu cum şi ce trebuie făcut ca mersul istoriei să fie scutit de bariere, hopuri sau alte necazuri inerente.

După 1989, reforma învăţământului din Moldova a început ţinându-se cont de tradiţiile învăţământului Franţei şi a altor state, de experienţa învăţământului sovietic şi, parţial, a celui românesc. Dar s-a neglijat principalul, aici, la noi, a existat un sistem şcolar foarte efectiv, care nu doar şcolariza majoritatea populaţiei, ci selecta şi susţinea cadrele de perspectivă.

Atunci mi-a şi venit ideea de a lansa o colecţie de cărţi sub genericul "Alma mater" care ar întruni materiale, memorii, imagini fotografice care să mărturisească despre cele mai bune şcoli basarabene, despre profesorii celebri şi chiar, în unele cazuri, despre absolvenţi extrem de valoroşi.

De ce începem anume cu Şcoala Eparhială din Chişinău şi nu, să zicem, cu Seminarul Teologic, care ar fi cel mai indicatcazul să deschdă o asemenea serie fiind prima şcoală deschisă acum, două secole în Basarabia.

Nu lezăm prin nimic gloria acestei unice şcoli basarabene, căci următoarea carte va fi dedicată Seminarului Teologic, dar am găsit de cuviinţă să facem un gest de gentileţe, oferind locul unu, aşa cum s-ar cuveni s-o facem întotdeauna, femeilor. Fiindcă, deşi apărută mai târziu această şcoală a fost o forgerie de personalităţi celebre şi dacă ele n-au ocupat primele posturi în avanscena politică sau socială, ele au fost acele fine modelatoare, ce ne-au dat bărbaţi celebri, bărbaţi de virtute...

O primă încercare de a pune în relief activitatea acestei instituţii de învăţământ a întreprins-o reputatul istoric basarabean Iosif Parhomovici, în lucrarea "Duhovnîe ucebnîe zavedenia Kişinevskoi eparhii 1813-1913" (Chişinău, 1913).

Scanned with OKEN Scanner

Un alt istoric, mai puţin cunoscut, V.P.Sucevan, a tipărit o scurtă monografie, întitulând-o "Kratkii istoriceskii ocerk Kişinevskogo Eparhialinogo Jenskogo ucilişcia za 50 let ego suşcestvovania. 1864-1914" (1915).

Ca o totalizare a celor realizate în perioada de până la 1918 vine capitolul dedicat acestei şcoli în "Istoria Bisericii din Basarabia în veacul al XIX-lea subt ruşi" (Chişinău, 1931), lucrare semnată de minunatul istoric Nicolae Popovschi.

Despre activitatea Şcolii Eparhiale ne mai pot mărturisi astăzi distinsele eparhilasiste, risipite pe întreg spaţiul românesc. Începutul începuturilor s-a prefăcut însă în veritabilă istorie cu mistere dar şi cu glorii, cu o clădire distrusă de război, dar şi cu o colină care a rămas în inima orăşenilor ca muntele Afon, adică muntele mănăstirilor Atos.

Ideea înfiinţării unei şcoli pentru fiicele de preoţi a apărut la Chişinău ca un ecou la prima încercare de acest fel, întreprinsă în 1843 la Ţarskoe Selo. Se preconiza crearea unui "priiut", adică azil pentru copilele rămase orfane sau din familiile ce din cauza condiţiilor materiale deficile nu puteau asigura fiicelor o educaţie corespuzătoare statutului social pe care-l aveau.

Cum se obişnuia în acea vreme, clădirea a fost construită foarte repede, la 3 mai 1864 fiind deja la dispoziţia celor 50 de eleve din diferite pături sociale care se împărţeau în următoarea proporţie - 20 erau bursiere şi 30 solvente, achitând o taxă de 30 ruble anual.

Realizarea acestui proect deficil pentru administraţia basarabeană a fost posibilă numai datorită donaţiilor şi aportului personal al majorităţii cetăţenilor, ce au contribuit financiar la suportarea cheltuelilor. Exemplul cel mai elocvent a fost chiar Arhipăstorul Antonie, care pe lîngă faptul că a lansat apelul pentru bunii săi credincioşi, a şi donat mulţi bani din fondurile personale, exemplu urmat de Arghire Dimo şi Semion Sinițchi, care au donat terenul trebuincios pentru construcţie. Iar profesorii Seminarului Teologic au predat, în primii ani de studiu cursurile lor fără a cere remunerare.

Autor al Regulamentului pentru şcoală a fost profesorul Seminarului Teologic Eugraf Poniatovschi. El propunea elevelor pentru studiu următoarele obiecte: Vechiul Testamentul, Noul Testament, catehismul, explicaţii la serviciul devin ortodox, istoria bisericii, limba rusă, limba slavonă, limba română, geografia, istoria universală, istoria Rusiei, aritmetica, cântul bisericesc, gospodăria, caligrafia, lucrul manual şi facultativ muzica şi limba franceză.

Scanned with OKEN Scanner

Prima directoare a Şcolii a fost Anastasia Rizo (1801-1891), absolventă a unui institut de profil din Odesa, care mai dirijase Pansionul-model pentru fete, creat la Chişinău pentru fiicele de nobili şi care a condus cu pricepere treburile Şcolii Eparhiale din 1864 până în 1877.

De reţinut faptul că prima directoare a fost înmormântată la schitul din Răciula.

Apoi aproape treizeci de ani, de la 12 mai 1877 până la 7 august 1906, a condus această şcoală Eliza Volodcovschi, fiind înlocuită cu Nina Mihelson, care la rându-i a oferit conducerea şcolii, la 7 decembrie 1910, profeasoarei Varvara Buruianova, iar aceasta din urmă a transmis ştafeta, la 19 martie 1911, Elenei Buldesco ş.a. mai departe.

Evident, cea mai renumită directoare a Eparhialei a fost Elena Alistar-Romanescu(1873-1955).

Merită să fie menţionaţi şi primii profesori ai Şcolii Eparhiale: Andrei Parhomovici (l.rusă şi religia), pr. Luca Laşcu (religia), Vasile Zauşchevici (l.rusă), A.Glâbovschi (geografie), Hrisanth Bocicovschi (aritmetica) ş.a.

În această variantă Şcoala a existat până în 1869, când s-a înfăptuit reforma şcolilor eparhiale şi a fost adoptat un nou statut pentru ele. Iar formula definitivă a şcolii a fost găsită de congresul eparhial din 1872, care a modificat sistemul financiar al şcolii, a convenit lărgirea ei pentru a putea adăposti 500 de eleve, salarizarea corespunzătoare a profesorilor şi alte probleme vitale pentru o instituţie de învăţământ.

Cele două autoare, Cleopatra şi Ludmila Vnorovschi, foste profesoare şi absolvente ale Şcolii Eparhiale, ne-au pus la dispoziţie nu numai un bogat material istoric, ci şi un inedit material memorialistic.Am găsit de cuviinţă să pregătim o scurtă istorie a unei excelente şcoli basarabene, punând accentul pe mărturisirile unor martori oculari. Este un aliaj mai rar utilizat în cărţile de istorie, dar randamentul unui asemenea fapt, mi se pare deosebit. Faptul istoric, pus în contextul unei atmosfere nostalgice, nuanţează foarte sincer evenimentele de odinioară.

Astăzi putem spune cu siguranţă că rolul istoric al Şcolii Eparhiale este de netăgăduit. Unicul regret pe care îl putem exprima este acela că sistemul de învăţământ postotalitarist nu prevede o asemenea şcoală, care de fapt era concepută ca un ciment pentru familie, pentru societate pentru viitorul naţiei...

Iurie COLESNIC

Scanned with OKEN Scanner

O ŞCOALĂ DE ALTĂ DATĂ

Lucrarea de faţă ar fi cea mai în drept să poarte însemnul şi certitudinea convingerii noastre despre imensa importanţă a tradiţiei unui învăţământ ce s-a afirmat şi s-a încetăţenit cu trăinicie pe pământul Basarabiei de până la 1940. O piatră de temelie a acestui învăţământ a fost pusă de Şcoala Eparhială de fete de la Chişinău pentru care subsemnatele poartă o deosebită consideraţie. Aceasta pentru că Eparhiala a fost unica şcoală de acest fel în acest mereu vitregit ţinut şi pentru că am avut fericita onoare de a fi absolventele, iar mai apoi şi profesoarele ei.

În anii, câţi i-au fost hărăziţi să supravieţuiască, şcoala a omenit, instruit şi educat mii de persoane şi personalităţi, care au purtat cinstea şi faima plaiului nostru, lucru pe care, de asemenea, intenţionează să-l confirme prezenta lucrare. De fapt, rândurile ce urmează se doresc un prinos de dragoste adus şcolii, căci multe generaţii de absolvente au îndrăgit şi iubit şcoala cu toată ordinea şi stricteţea ce au caracterizat-o, cu viaţa ei, cu profesorii, educatorii şi institutorii. Şi, poate, dacă n-ar fi existat trista perioadă de restriste, acum prestigioasa instituţie ar fi ajuns la cei 130 ani ai săi.

Pentru absolvente, Eparhiala a rămas o sacră şi de neuitat amintire. întâi de toate, prin profesorii, care niciodată nu se limitau doar la informaţii reci şi date ştiinţifice plictisitoare. Dânşii căutau să

Scanned with OKEN Scanner

pătrundă în sufletul nostru, orientându-ne spre idealurile mari, înălţătoare, încercau să formeze caractere, trezeau în noi spiritul creator, modelau concepţiile filosofice şi morale ale viitorilor cetăţeni. Profesorii noştri au ştiut cum să creeze personalităţi, iar noi, discipolii, am acceptat aproape întotdeauna modelul propus; deoarece prin el se respecta, în primul rând, demnitatea de Om.

În acest context ar fi foarte indicat să invocăm cuvintele veneratului profesor de sociologie de la Universitatea "A.I.Cuza" din Iaşi, Petre Andrei, care îndemna:

"Apropiaţi-vă cu încredere de profesorii voştri, în sufletul cărora este, trebuie să fie, destulă dragoste pentru a vă înţelege şi a vă ajuta".

Or, acesta a fost mereu criteriul activităţii corpului didactic de la Şcoala Eparhială din Chişinău.

* * *

Antonie Şocotov, Arhiepiscopul Basarabiei de pe acea vreme, a fost să fie cel hăruit cu ideea şi îndrăzneala de a crea la Chişinău o şcoală în care să se dea educaţie aleasă fiicelor de preoţi, tot dânsul fiind înnobilat cu nemărginita responsabilitate de a asigura soarta copilelor orfane din familiile clerului. Astfel, Eparhiala a devenit prima şcoală secundară de fete, inaugurată în ziua de 3 mai 1864, înmatriculând pentru început 51 copile sfioase, dar foarte dornice să soarbă din seva şi lumina cărţii.

Şcoala a fost construită pe un teren oferit ca donaţie de Arghirie Dimo (Dimov), mormântul căruia multă vreme l-am venerat (acesta aflându-se în capela şcolii). Ceva mai târziu, Semeon

Scanned with OKEN Scanner

Sinițchi, un simplu și inimos cetățean al Chișinăului, a mai dăruit școlii o parcelă de pământ și multe materiale de construcție. În contul școlii a investit mult și populația orașului, și clerul Basarabiei (depunând suma de 14.737 ruble și 57 copeici).

Edificiul construit la 1864 era proprietatea Eparhiei Basarabiei. În scurtă vreme acestuia i s-au alăturat construcții impunătoare. Suprafața de construcție s-a extins ca o adevărată oază înfloritoare, numărând 247 încăperi: capelă, clase, camere pentru colecții și hărți, laboratoare, bibliotecă, cancelarie, locuințe pentru corpul didactic, spital (aflat într-o clădire aparte), o stație electrică, brutărie, baie, fântână arteziană, 4 pivnițe mari și luminate electric, ateliere de croitorie, o legătorie de cărți etc.

* * *

La inaugurare școala și-a deschis ușile a doar 3 clase, în care avea să se predea religia, limba rusă, muzica și lucrul manual de către 2-3 învățători sau institutori. În fruntea școlii s-a numit o șefă și un preot-inspector. Prima directoare a Eparhialei a fost Anastasia Rizo.

Cu timpul Școala Eparhială s-a reorganizat.

În anul 1872 existau 6 clase. Pe lângă obiectele inițiale se preda acum matematica (aritmetica, algebra, geometria), fizica, științele naturii, geografia, istoria generală și istoria Rusiei. Absolventelor de atunci li se înmânau diplome de învățătoare particulare. Ele puteau preda în familii, dreptul acesta păstrându-se până la 1906.

Eparhiala, fiind școală de selecție, însemna că tinerele trebuiau să însușească cultura universală,

Scanned with OKEN Scanner

enciclopedică şi să-şi formeze un habitus (mod de a fi) exprimat prin vorbire aleasă şi maniere bune. Şcoala forma concepţii despre lume şi viaţă, elevele fiind îndemnate şi ajutate să-şi exprime sentimentele, să se cunoască pe sine însăşi, să judece întâmplările şi acţiunile proprii, cântărind şi analizând consecinţele şi sancţiunile. Pentru elucidarea tuturor situaţiilor se recurgea la modele din viaţa oamenilor iluştri, din cea a contemporanilor sau la întâmplări ocazionale, care, de multe ori sugerau cum să deosebeşti binele de rău, moralitatea de imoralitate. Acest lucru se producea, mai ales, la orele de dirigenţie.

De la bun început, recunoscând prioritatea ordinii, acurateţei, bunei cuviinţe, elevele erau educate în spiritul întruajutorării, camaraderiei, sincerităţii, respectului, erau deprinse să preţuiască demnitatea, cinstea, munca, iniţiativa, curajul, răbdarea şi tenacitatea şi să însuşească cum să onoreze normele de viaţă profesională, cetăţenească şi naţională.

Exigenţele profesorilor, tradiţiile de instruire şi educaţie, ce şi le proiectase şcoala chiar din primii ani de existenţă, făceau admiterea în şcoală nu tocmai din cele prea uşoare. Aşa de exemplu, în anul de studii 1930/1931 din 181 candidate. au fost admise doar 123. Promovarea din clasă în clasă se făcea şi ea cu multă stricteţe. De pildă, în anul 1934/1935 la secţia liceală erau înscrise 552 eleve, dintre ele fiind promovate doar 301.

Deveneau absolvente ale Şcolii Eparhiale doar elevele care acumulau cunoştinţe vaste şi profunde, aveau personalitatea formată şi erau înclinate, obţinând bacalaureatul, să-şi prelungească studiile în instituţii de învăţământ superior. Absolven-

Scanned with OKEN Scanner

tele Şcolii Normale, după exemplul de capacitate trebuiau să fie pregătite pentru a profesa în calitate de învăţătoare în clasele primare.

Elevele, fiecare în parte, erau chemate să desfăşoare o activitate personală. Ele nu trebuiau să fie doar o urnă goală, pasivă, în care profesorul să toarne cunoştinţe, ci un adevărat organism viu, cu dor de muncă, gata oricând să se cultive şi autoperfecţioneze. Elevele normaliste erau datoare să cunoască viaţa satului, să participe la dezvoltarea şi prosperarea lui, să cunoască tratiţiiile şi obiceiurile rurale, să strângă bogăţiile folclorului, să culeagă date pentru monografia satului natal.

Absolventele cu vocaţie sau cu talent pedagogic erau îndemnate să-şi continuie activitatea în şcoală. În urma absolvirii unor instituţii de învăţământ superior, ele aveau să devină pedagogi în propria şcoală, aceasta fiind o orientare ce prinsese rădăcini în primii ani de funcţionare a şcolii. În primul rând se statorniceau cadrele didactice. Astfel dna Elizabeta Volandcovschii a lucrat 35 de ani în Eparhială fiind educatoare, profesoară, iar în cele din urmă directoare (1877–1906). Activitatea dânsei este comparată cu cea a Elenei Alistar. Dna Alistar, personalitate legendară în învăţământul basarabean a fost director la Şcoala Eparhială între anii 1918–1939, iniţial absolvind-o (promoţia 1890). La fel directorul-adjunct, dna Ana Şerbanovschi, absolvind Eparhiala, a lucrat în şcoală din 1900 până în 1944 (cu foarte mici întreruperi în 1940–41). Şirul acesta poate fi completat cu alte nume remarcabile, cum au fost cele ale A.Tişcovschi, D.Sicinschi, E.Leahu, E.Dulap-Nemirovschi, E.Nagacevschi ş.a.

Scanned with OKEN Scanner

Cu trecerea vremii, inițiativa salutară se transformă într-o frumoasă tradiție.

* * *

La 1906 a fost inaugurată clasa a VII-a pedagogică. Principalele obiecte de studiu, ce se predau în această clasă erau psihologia pedagogică, depagogia, metodicile matematicii și limbii, didactica. Durata studiilor în această clasă (a VII-a) era de doi ani, anul al doilea fiind rezervat practicii pedagogice în școala de Aplicație, creată în mod special pentru asemenea activități.

De la această dată, absolventele Eparhialei căpătau dreptul de a fi învățătioare în școlile primare.

Tot la 1906 s-a reintrodus limba română ca obiect de studiu. Profesor de limbă română a fost preotul Grigore Constantinescu, un adevărat model de curaj și demnitate. Aceleași cuvinte de recunoștință le avem și pentru dna E.Muhanov (prof. de literatură română), precum și pentru dna C.Constantinescu (prof. de istorie), dna L.Zotta (prof. de limba germană), dna E.Georgescu (prof. de pedagogie), dl D.Hagimov (prof. de limba latină), dl C.Meleghi (prof. de elină), preoții E.Lisnic (paroh al Bisericii Școlii Eparhiale), I.Tocan (prof. de religie), A.Cristea (prof. de muzică) ș.a.m.d.

* * *

După 1918 administrația școlii a decis să angajeze la serviciu doar profesori cu studii superioare. Astfel închegase un corp didactic select și de aleasă calificare. Cea mai mare parte a profesori-

Scanned with OKEN Scanner

lor avea definitivatul (definitivatul era o probă ce se da în scopul obţinerii numirii definitive la o catedră, această numire fiind valabilă pe tot termenul activităţii pedagogice). Un asemenea colectiv putea să-şi propună elaborarea unor metode desăvârşite de lucru. De obicei se practicau prelegerile şi conferinţele ştiinţifice.

Eparhialistele erau şi ele antrenate în perfectarea şi îmbogăţirea proceselor instructive şi didactice. Pentru lecţii se cerea pregătirea de referate despre viaţa şi activitatea scriitorilor, despre curentele literare sau dezvoltarea procesului literar contemporan. De exemplu, în clasa a VI-a se desfăşura tema "Cum pot fi redate sentimentele scriitorului într-o compoziţie literară?". În clasa a VII-a – "Deşteptarea conştiinţei artistice la primii noştri scriitori". În clasa a VIII-a – "Cum poate servi biografia unui scriitor la analiza şi la înţelegerea operei sale".

Fiecare elevă era obligată să studieze integral un poet şi un prozator. Analizându-i opera şi viaţa, precum şi lucrările de referinţă la creaţia şi activitatea lui (articolele criticilor G.Ibrăileanu, C.Dobrogeanu-Gherea, Titu Maiorescu ş.a.), eleva trebuia să prezinte o comunicare în faţa clasei.

La lecţia de geografie, dna E.Nagacevschi cerea să desenăm în caiete speciale hărţile, iar în timpul răspunsului, să arătăm pe tablă contururile hărţii ţării pe care o studiam. De exemplu, la tema Marea Britanie se insista să desenăm integral, consecutiv de către diferite eleve, cu toate amănuntele râurile, oraşele, relieful şi bogăţiile subsolului Ţării britanice.

Multă atenţie se dădea predării limbilor străine. Începând din clasa I-a şi până la absolvire se preda

Scanned with OKEN Scanner

limba franceză. Astfel, marea majoritate a elevelor izbutea s-o însuşească în măsura în care să o poată vorbi curent, ori să poată citi o carte fără a apela la dicţionar. În clasele înferioare se învăţa gramatica limbii franceze. Aveam de furcă cu verbele neregulate. Se citeau povestioare despre istoria şi geografia Franţei. Profesorul ne făcea cunoştinţă cu minunatele monumente ale Parisului, povestindu-ne atât de inspirat, încât chiar dacă nimeni dintre noi nu avusese avantajul să viziteze capitala Franţei, ştia pe din afară cum arată Notre-Dame de Paris, arhitectura şi sculpturile ei unice, teatrele şi muzeele franceze.

În clasele superioare se studia literatura franceză, începându-se de la poezii folclorice (Chanson de Roland) ca mai apoi să se treacă la F.Rable, P.Corneille, J.Racine, Molier, J. de Lafontaine, V.Hugo, Stendal, O. de Balzac ş.a.m.d. Ani la rând ne-am bucurat de bogăţiile şi minunata cultură şi artă franceză alături de dra Scriban, prof. noastră de granceză.

Din clasa a II-a se introducea şi audierea limbilor germană şi latină. Multapreciata prof. L.Zotta ne vorbea cu deosebită dragoste despre limba şi literatura germană, învăţându-ne cum să descifrăm Nibelungen Lied, operele lui Lessing, Schiller, Goethe, Heine şi alţii.

Gramatica limbii latine ne-a ajutat să înţelegem structura limbii române. Totodată latina contribuia la dezvoltarea gândirii şi intelectului nostru. Cu mult interes studiam asemenea opere ca "De Bello galico", de Ceazar şi epopeea eroică "Eneida" de Vergilius. Impresionante erau lecţiile dlui prof. D.Hagimov, mai ales când ne scanda odele lui Horaţius.

Scanned with OKEN Scanner

În ultimele două clase se preda limba elină, lecţii la care prof. C.Meleghi ne deprindea să înţelegem farmecul limbii greceşti, să putem descifra un text vechi ori să-l traducem cu ajutorul dicţionarului.

Lecţiile de anatomie şi fiziologie a omului, predate de însăşi dna directoare E.Alistar, au jucat un rol important în educaţia fetelor eparhialiste. Dna Alistar urmărea să ne introducă în problemele vieţii, igienei şi sănătăţii, în amănuntele vieţii de familie, ne vorbea mult despre specificul organismului copilului sau al femeii, despre rolul maternităţii şi multiplele probleme create de evoluţia organismului tânăr. Astfel la lecţiile de anatomie şi fiziologie căpătam nu doar cunoştinţe teoretice, ci şi o pregătire serioasă pentru viaţa de mai târziu.

Dna dr. E.Alistar, ca directoare a şcolii era sufletul şi creierul Eparhialei. Era prezentă la toate manifestările şcolăreşti. Personalitatea legendară a dnei Alistar, rolul ei social-istoric ne influenţa puternic. Cu toate acestea era foarte modestă, simplă, nu sublinia că este unica femeie-deputat în Sfatul Ţării.

Un loc deosebit în educarea elevelor l-au avut lecţiile de religie. Ni s-au întipărit bine în minte doi preoţi, profesori de religie: Eudochim Lisnic (absolvent al Academiei Moviliene din Kiev) şi părintele Ilie Tocan, ambii oameni de înaltă cultură, şi idolii noştri spirituali. La lecţiile de religie a părintelui E.Lisnic, în clasele superioare, se organizau discuţii aprinse despre viaţă, despre existenţa lui Dumnezeu, evoluţia naturii etc., mai ales, la cursurile de "Ontologie".

Lecţiile de muzică, predate cu mult talent de preotul A.Cristea erau cu totul şi cu totul deosebi-

Scanned with OKEN Scanner

te. Se întâmpla ca domnul profesor să ne cânte ore întregi arii din opere sau cântece populare, să solfegieze împreună cu elevele ori să ţină prelegeri despre importanţa muzicii şi viaţa compozitorilor. Unele clase au avut deosebita onoare de a-l avea profesor de muzică de bătrânul Mihail Berezovschi.

La lecţiile de lucru manual, în clasele întâia eram învăţate cum trebuie cârpiţi ciorapii şi rufăria de corp. În clasele mai mari confecţionam lenjerie pentru copii sau adulţi, învăţam cum se croşetează, împleteşte, brodează (fiecare fată era datoare să-şi brodeze o ie naţională). La finele anului se organizau, de obicei, expoziţii şcolare, unde lucrul fetelor era apreciat de prof. de lucru manual, dna Maria Pivovarov.

Gospodăria se preda conform unui plan bine chibzuit. În clasa întâia învăţam să spălăm geamurile şi cercevelele, să curăţim parchetul, să dereticăm prin casă. În clasa a II-a curăţam hainele, scoteam petele de pe ele şi coloram pânza. Din clasa a III-a obişnuiam să pregătim bucate (salate, mâncăruri din carne de vită şi pasăre), dulciuri (dulceaţă, încheţată, şerbeturi, fursecuri, torturi etc.).

Planurile lecţiilor pregătite de normaliste erau o mică capodoperă. Materialul didactic preparat de practicantă trebuia confecţionat sub oblăduirea institutoarelor de la Şcoala de Aplicaţie şi aprobat de profesoara de pedagogie, care, de obicei, avea funcţie de directoare a Şcolii de Aplicaţie.

Orele de practică pedagogică, câte două în fiecare zi (de la 8.00 la 10.00 şi de la 11.00 la 13.00) urmăreau scopul de a deprinde viitoarele

Scanned with OKEN Scanner

învăţătoare să primească elevii, să controleze frecvenţa, să asigure plecarea copiilor din şcoală.

La propunerea prof. de muzică (A.Cristea) fiecare elevă din clasa a VII-a normală trebuia să-şi formeze deprinderi de dirijor şi să înfiinţeze un cor şcolar, format din elevele Şcolii de Aplicaţie sau din copiii claselor inferioare.

Întreaga programă şcolară includea multe lecţii practice la diferite dexterităţi şi la pregătirea materialului didactic. Psihologiei copilului i se acordă toată atenţia, în şcoală practicându-se testarea psihologică, determinarea stării psihologice, iar în clasele superioare, pregându-se cursuri speciale despre datoriile şi obligaţiile învăţătorului.

Şcoala ne dădea o pregătire multilaterală atât în plan teoretic, cât şi în plan practic. O absolventă a Şcolii Eparhiale devenea o bună specialistă, dar şi o bună gospodină şi mamă.

* * *

Profesorii nu aveau mai mult de 15 ore pe săptămână. Unii, degravaţi de ore – 12; directoarea avea 7 ore, iar maeştrii de dezterităţi câte 18. Aşa deci, profesorii nu se precupeţeau la îndeplinirea însărcinărilor extraşcolare, având pentru asemenea activităţi timpul şi energia necesară. Doamnele educatoare asistau în permanenţă la pregătirea elevelor pentru lecţii. Ele ajutau să fie asimilat materialul, să fie pregătită tema pentru a doua zi. Mulţi pedagogi aveau locuinţe direct în clădirea şcolii şi deci aveau posibilitate să stea zi şi noapte în preajma elevelor, să le însoţească prin oraş, la slujbele religioase, la sufragerie, în clase. Înainte de culcare elevele obişnuiau să citească

Scanned with OKEN Scanner

literatură particulară, să lucreze la gherghef, să brodeze sau să croşeteze. În dormitor era mereu prezentă o supraveghetoare, numită simbolic "damă de noapte". Dormitoarele erau inspectate deseori şi de pedagogii de clasă, care din prima şi până în ultima zi a aflării noastre la şcoală, purtau grija fiecăruia, fiind foarte apropiaţi sufleteşte de noi. Astfel, amintirea despre şcoală şi pedagogi se înrădăcina puternic în inimile noastre de copii.

În şcoală era rezolvată impecabil problema disciplinei. De ea se îngrijeau educatoarele, care, fiind foarte severe, în cazurile când se încălcau regulile de bună purtare ajungeau să aplice pedepse grave sau chiar să propună exmatricularea.

Pe lângă dormitoare, care semănau cu adevăratele săli cu coloane, împărţite pe sectoare (fiecare clasă îşi avea sectorul său), erau instalate lavoare pentru toaleta de dimineaţă şi cea de seară. Lavoarele de tip vechi, închipuiau un fel de rotonde mari cu robinete de jur împrejurul lor. Erau şi alte 30 lavoare noi din faianţă cu apă caldă şi rece, 8 baioare mici pentru picioare, montate în podele, şi 4 duşuri.

La internat se organiza eficient activitatea fiecărei eleve, formându-i-se deprinderi civilizate de comportare şi obişnuinţe corecte, de a păstra şi apăra ordinea locului de muncă şi de trai. Elevele erau învăţate să respecte cu stricteţe igiena.

La spitalul, situat într-o clădire separată, cum am menţionat mai înainte, erau 52 paturi. Afiliat şcolii, spitalul se compunea din două secţii: terapie şi izolator (pentru boli infecţioase), din baie separată şi rufărie specială. personalul reprezentat de un medic, o infirmieră şi o soră de caritate, transmitea elevelor-covalescente, cele mai ele-

Scanned with OKEN Scanner

mentare, dar şi mai trebuitoare cunoştinţe din domeniul medicinei.

Colectivul didactic şi cel şcolăresc număra mult peste o mie de persoane la acea vreme. Cu toate acestea în Eparhială domnea o atmosferă familiară. Într-o dare de seamă a dnei directoare găsim următoarele afirmaţii:

"S-au depus toate sforţările să se creieze condiţii bune în viaţa de internat a elevelor, ca ele să se simtă ca acasă. Şi aceasta mai ales pentru elevele orfane, care găsesc în şcoala noastră o atmosferă de familie şi pot să studieze numai mulţumită organizării de care se bucură această şcoală..."

O altă confirmare, de acelaşi gen, o găsim şi în adresarea făcută cu ocazia sărbătorii Hramului Bisericii:

"E o zi când toată şcoala se simte ca o familie strâns legată. E o zi pentru care toate elevele se pregătesc spiritual, prin spovedanie şi împărtăşanie. Se pregătesc şi prin organizarea unei serbări artistice, când copilele se produc înaintea părinţilor trupeşti şi sufleteşti, prezenţi aici, în frunte cu Înalt Preasfinţitul Mitropolit Gurie şi reprezentanţii Ministerului Învăţământului Public"

* * *

Din 1918 şcoala a început să înmatriculeze eleve provenite din diferite pături sociale. Astfel tradiţiile şi specificul şcolii se infiltra în instituţii şi grupuri de oameni, fiind apreciate la justa lor valoare.

După 1918 Şcolii i se oferă dreptul de şcoală de stat şi ea funcţionează conform programelor pen-

tru liceele de fete. Astfel absolventele Liceului Eparhial pierd dreptul de a preda în şcolile primare de stat ca învăţătoare.

La 1923 se înfiinţează secţia normală a şcolii, în care erau admise fetele care aveau 4 clase de liceu şi susţineau probele de concurs.

Din anul 1936 secţia normală îşi stabileşte profilul său începând cu clasa I-a şi terminând cu clasa a VIII-a, iar şcoala de aplicaţie îşi deschide pe lângă cele 4 clase existente şi clase complimentare (a V-a – a VII-a), şi atelierele ei proprii (de cusătorie, ţesătorie, o legătorie de cărţi). La şcoală se înfiinţează catedre de muzică instrumentală şi vocală, de arte plastice şi catedra agricolă. Tot atunci clerul Basarabiei oferă şcolii o vie cu suprafaţa de aproape 7 hectare, unde se organizează un lot experimental model (pomi fructiferi, grădină botanică, plante medicinale, culturi agricole). Lucrările agricole erau diriguite de un specialist calificat, căci în şcoală se introdusese postul de agronom. Lotul experimental, pe care îl întreţinea dl Boris Nemirovski, mai servea drept loc pentru alcătuirea ierbarelor şi colecţiilor de seminţe şi insecte.

La 1 februarie 1936, sub acelaşi acoperiş au început să funcţioneze trei şcoli diferite: Liceul cu secţiile reală şi clasică, Şcoala Normală şi Şcoala de Aplicaţie, iar la 1937 pe lângă şcoală s-au format crescătorii de păsări şi animale, menite să faciliteze întreţinerea copilelor sărace şi neajutorate.

Toată lumea se îmbrăca îngrijit şi elegant, în uniforme bine călcate, cu guleraşe brodate, frumos scrobite, cu părul pieptănat şi prins într-un fileu legat cu panglică neagră.

În timpul verii elevele Şcolii Normale erau invitate să audieze cursurile la Universitatea Populară din Vălenii-de-Munte, condusă la acea vreme de distinsul profesor Nicolae Iorga.

Elevele cu o sănătate mai şubredă, prin hotărârea medicului şcolii (şi a administraţiei) erau trimise în coloniile pentru copii, la munte sau la mare, pentru a-şi întrema sănătatea. Foile sanatoriale li se dădeau pe gratis, părinţii fiind anunţaţi că tratamentul va fi reconfortant şi prielnic copilelor suferinde. Acesta se înfăptuia în cele mai indicate localităţi balneare: Piatra Neamţ, Bugaz, Budachi ş.a. Uneori elevele îşi întremau sănătatea participând în grupele de cercetăşie sau în cele de străjerie.

Tot în sezonul canicular elevele eparhialiste, împreună cu prof. E.Nagacevschi, E.Georgescu, cu preotul I.Tocan, cutreierau ţara în lung şi în lat: pe Dunăre, prin Transilvania, pe la mănăstirile Moldovei şi ale Olteniei. Călătoriile se făceau cu un vagon special, utilat şi amenajat cu toate cele necesare, şi ataşat unui tren special. Mesele se comandau pe la gări, vagonul fiind cantonat, apoi ataşat altui tren în trecere pe la acea gară. Excursiile se făceau cu scopuri de destindere, dar şi de instruire, căci elevele căpătau multe cunoştinţe la istorie, geografie, ştiinţele naturii, la cultura generală.

Traseele erau stabilite din timp, toate măsurile de organizare fiind coordonate ori soluţionate. La locurile de destinaţie se aflau deja scrisorile de prevenire, privitor la cazare şi întreţinere. Dacă, de exemplu, excursia avea drept punct final Băile Herculane, exista o înţelegere prealabilă, semnată de direcţia şcolii şi administraţia bazei turistice,

Scanned with OKEN Scanner

care conţinea permisiunea de a face o baie în vestitul bazin. Tot astfel se proceda şi în alte cazuri: fie că drumul trecea pe la Craiova, unde eram întotdeauna întâmpinaţi cu căldură şi prietenie, fie că pe la Braşov, Cluj, Sarmisegetuza ori Arad. Elevele eparhialiste au avut ocazia să viziteze în anii de şcoală multe centre culturale şi industriale, să coboare pe valea Oltului şi a Jiului, să ajungă la Porţile de Fier sau la Gurile Dunării.

Se organizau excursii şi prin Basarabia, ori chiar prin Chişinău. Aşa deci, am vizitat aproape toate mănăstirile basarabene, însoţite de corul Eparhialei, condus, precum al mai menţionat, de preotul A.Cristea.

* * *

Activa în cadrul şcolii şi o societate literară "Iulia Haşdeu", diriguită de prof. de limbă şi literatură română, dnele E.Muhanov şi E.Nemirovschi. Societatea organiza săptămânal şedinţe literare sau ştiinţifice, edita o revistă literară "Ghiocelul", încuraja tinerele talente. Paginile revistei au găzduit versurile multor începători, printre care se număra pe atunci vestita şi gingaşa poetă Magda Isanos. Îndrumate de neobositele profesoare, elevele normaliste culegeau folclorul naţional, pe care, ceva mai târziu, îl prezentau la şedinţele seminarului folcloric, intitulat "Din comorile sufletului basarabean".

Elevele eparhialiste, înzestrate cu talent literar se bucurau de tot sprijunul societăţii statale "Tinerimea Română", premiantele la concursurile naţionale fiind stimulate material sau moral şi decorate cu foi turistice prin cele mai pitoreşti locuri din ţară.

Scanned with OKEN Scanner

Pe lângă şcoală funcţiona şi societatea "Crucea Roşie a tinerimii", coordonată fiindu-i activitatea de prof. E.Georgescu. Această societate contribuia mult la dezvoltarea umanismului şi la sensibilizarea sufletului nostru receptiv la fapte bune.

Dar faima şi mândria şcolii rămânea să fie totuşi societatea corală, dădăcită permanent de părintele Alexandru Cristea. Elevele frecventau cu bucurie repetiţiile, cântau cu mult drag şi dăruire. Astfel, corul devenise celebru, evaluând nu doar în cadrul şcolii şi al oraşului, ci participând la festivaluri şi concursuri prestigioase, culegând de fiecare dată laude şi lauri, precum şi recunoaştere meritată. Corul Eparhialei a fost cel care a interpretat pentru prima dată minunatul cântec "Limba noastră" inspirat de poezia lui A.Mateevici. Melodia compusă de profesorul nostru a provocat o furtună de emoţii, ce a stăpânit multe zile inimile şi minţile oamenilor de cultură.

* * *

Cea mai emoţionată şi mai plină de farmecul bucuriei era însă ziua de 21 noiembrie, zi când se comemora Hramul Şcolii şi al Bisericii.

Cu două-trei zile înainte de sărbătoare, prin hotărâri speciale ale autorităţilor orăşeneşti, se suspendau orele. Elevele eparhialiste se pregăteau pentru spovadă şi împărtăşire. Se făcea curăţenie generală, se împodobeau cu crizanteme albe şi cu broderii clasele, sala de festivităţi, biserica. În acea zi, la 21 noiembrie, în biserică se aducea icoana Maicii Domnului Făcătoare de Minuni de la mănăstirea Hârboveţ. Slujba era oficială de către Mitropolit şi un sobor de preoţi, însoţiţi cu evlavie de corul eparhialistelor. După serbiciul

Scanned with OKEN Scanner

divin, icoana era purtată ceremonios prin toate sălile de clasă, dormitoare şi prin sufrageria şcolii. Se servea apoi o masă bogată şi delicioasă, încununată, de obicei, cu tradiţionala prăjitură "Napoleon".

La festivităţile din sala mare, dna directoare prezenta o emoţionantă dare de seamă, decerna premii, împărţea laude şi mulţumiri. Spre seară, sărbătoarea se transforma într-o încântătoare reprezentare artistică, urmată (pentru elevele din clasele superioare) de un maestuos bal. La bal erau invitaţi elevi din alte şcoli, mai ales, de la Seminarul Teologic sau Liceul Militar. Eparhialistele, sub supravegherea vigilenţilor profesori, se roteau în ritmul ameţitor al dansului. Seara târziu, pline de impresii, fetele se retrăgeau în liniştea dormitoarelor, la etajul al doilea, unde îşi puteau împărtăşi sentimentele.

La 1931, sărbătoarea Hramului Bisericii a fost însoţită de un remarcabil eveniment – aniversarea a 25-a de la introducerea limbii române în rândul obiectelor de studiu pentru clasa a VII-a pedagogică. E adevărat, s-a mai făcut o încercare de a introduce româna în şcoli, la 1872, dar, observă C.Popovici, "în 1873, catedra de limbă română a fost scoasă din Seminarul Teologic şi din celelalte şcoli, aşa că de la această dată nu s-a mai auzit în şcoli limbă moldovenească".

Mitropolitul Gurie, rostind o predică în faţa părinţilor, profesorilor şi eparhialistelor a remarcat personalitatea şi curajul celor care au participat la păstrarea şi ocrotirea limbii române în şcoli.

În acelaşi context a vorbit şi directoarea Alistar, care şi-a amintit cu cât entuziasm a fost primită vestea despre studierea limbii române în şcoala

Scanned with OKEN Scanner

basarabeană. Preotul Gr.Constantinescu, primul profesor de română, şi-a aşternut emoţiile peste bucuria generală, iar copiii au cântat şi declamat poezii patriotice, dezmierdând curtea şcolii şi străzile din preajma ei cu melodiile "Mult e dulce şi frumoasă limba ce-o vorbim" şi "Deşteaptă-te, române".

* * *

Atâta lumină, atâta dragoste şi atâta căldură a izbutit să sădească în sufletele noastre Şcoala Eparhială, că până şi astăzi razele înfrăţirii şi prieteniei ne unesc în ziua de 21 noiembrie. În fiecare an, în această zi, absolventele Eparhialei se adună în inima Bucureştiului la masa amintirilor:

"Am fost anul acesta la Bucureşti pentru a sărbători "Patronul Şcolii Eparhiale din Chişinău, sărbătoarea noastră din adolescenţă, pe care o aşteptam cu nerăbdare în fiecare an, mărturiseşte V.Dragu din Constanţa. În biserica "Precupeţii Noi", aflată aproape de Piaţa Română, s-a oficiat, ca de obicei, slujba de vecernie în seara zilei de 20 noiembrie. Pe masa cu vin, pâine şi untdelemn am înfăţişat tablourile fostelor noastre directoare: E.Alistar şi M.Uşinevici-Dumitrescu-Neş.

A doua zi biserica era plină , căci sosiseră aproape toţi basarabenii din Bucureşti. Serviciul religios a fost oficiat de un sobor de preoţi basarabeni, iar corul mixt, condus de I.Istrati, basarabean şi dânsul, a făcut ca slujba să fie înălţătoare.

La parastas s-a citit pomelnicul ce cuprindea pe toţi profesorii şi elevele din perioada 1918–1944. Am constatat cu durere că noi şi noi nume se adaugă acestui trist dosar.

Scanned with OKEN Scanner

După parastas o masă comună, pregătită cu mult gust şi mult suflet de Veronica Cosma, Nina Gorceac, Sima Rudic, Tamara Antipa şi altele, s-a ţinut la casa parohială a bisericii..."

Aşa a vrut soarta ca marea majoritate a colegelor noastre să-şi afle domiciliu în toate colţurile României. Dacă cumva acest modest studiu le mai prinde în viaţă, transmitem prin intermediul acestor calde şi inimoase rânduri salutul şi dragostea noastră Ninei Gorceac, Nettei Giornea, Ecaterinei Iazinschi, Veronicăi Bancea-Cosma, Marinei Staicoff, Iuliei Gheorghian-Cosma (Bucureşti), Nadejdei Caimacan, Marinei Bancea-Ilioaia, Ludmilei Varnavschi (Iaşi), Tamarei Pânzaru (Braşov), Ludmilei Scorţescu (Alba-Iulia), Voichiţei Bancea-Dragu (Constanţa) ş.a. Dintre acele absolvente ale Eparhialei, trecute în nemurire este poeta Magda Isanos, care a dus faima şcolii noastre şi a Patriei sale, Basarabia. Sunt multe mii de absolvente: învăţătoare, profesoare, mame, soţii care s-au dovedit înzestrate cu calităţi lăudabile şi au dus făclia culturii şi fineţea sufletului lor în poporul, în sânul căruia s-au născut.

Ne amintim cu tot atâta seninătate şi de eparhialistele rămase în Basarabia: A.Grancovschi-Harghel (prof. la Universitatea din Chişinău), A.Juravliova-Macarova (doctor în filologie, conferenţiar la Universitatea din Chişinău), V.Parşu-Dudareva (directoare de şcoală), T.Andon (prof. de ictorie), M.Portco-Plămădeală (prof. de română şi jurnalistă), T.Golenco (doctor în economie), Z.Ţurlacov (docent la Universitatea corporativă din Tiraspol, candidat în pedagogie), de alte bune colege şi surori.

Scanned with OKEN Scanner

* * *

Prin eforturile profesorilor, prin străduinţa elevelor, prin modelarea, dar şi păstrarea tradiţiilor respectabile, Şcoala Eparhială a devenit apreciată în toată ţara. La 1939, cu mult fast, dar şi cu multă onoare şi-a marcat cei 75 ani de activitate fructuoasă.

De fapt, Eparhiala a existat şi a funcţionat până-n 28 iunie 1940, când în localul ei a fost fondat Institutul Pedagogic al R.S.S.M.

La 16 iulie 1941, Armata Roşie, fiind forţată să se retragă de pe teritoriile ocupate, a reuşit să mineze clădirea, ordonând ca, imediat după plecarea ei, şcoala să fie aruncată în aer. A salvat-o moş Petru, paznicul, care a tăiat firele detonante în clipa când ultimul ostaş sovietic ieşea pe poarta şcolii.

Din toamna lui 1941 Eparhiala şi-a reînceput activitatea şi a mai funcţionat, purtând numele Reginei Elena-Mamă, până în aprilie 1944. În acea primăvară, o întâmplare fatală a făcut ca toată clădirea şcolii să ardă până la temelie.

Astăzi, pe locul unde a fost Şcoala Eparhială s-a construit uzina "Vibropribor". Pereţii grei apasă dureros peste memoria şcolii, vrând parcă s-o acopere de uitare.

* * *

Prin rândurile ce le-am înşiruit încercăm să ştergem praful indiferenţei de pe faţa Istoriei Învăţământului Basarabean. O facem atât noi, cât şi colegele noastre care, citind în ziarul "Glasul Naţiunii" (nr.23, nr.24, 1994) amintirile noastre despre Eparhială, şi-au exprimat calde şi sincere

Scanned with OKEN Scanner

emoţii în multe scrisori, dintre care reproducem acum un mic crâmpei dintr-o epistolă a Ninei Gorceac de la Bucureşti. "Vă mulţumesc nespus pentru gândurile frumoase, vă mulţumesc pentru materialele publicate, trimise. Citindu-le m-am transportat cu gândul la anii frumoşi şi senini ai copilăriei şi adolescenţei noastre. Am comunicat şi colegelor, care s-au arătat foarte curioase să vină să-l vadă, să-l citească, să-l asculte, să-l recitească.

Vă mulţumesc în numele tuturor eparhialistelor pentru muncă, abnegaţie şi dragostea de a lăsa crestat pe răbojul vremii această trăire şi spiritualitate specifică nouă. V-aţi făcut mai mult decât o datorie. Ne-aţi îndatorat pe toate."

Cleopatra Vnorovschi,
Ludmila Vnorovschi,
Chişinău

Din partea editorului:

Sperăm că izbutind a şterge cu adevărat praful indiferenţei şi neadevărului de pe obrazul Istoriei Învăţământului nostru, vom convinge autorităţile oraşului să instaleze, pe locul unde a bătut inima Şcolii Eparhiale, o placă memorială ce să confirme activitatea prestigioasei instituţii de luminare şi educaţie în Chişinăul basarabean.

Scanned with OKEN Scanner

La una din memorabilele lecţii de muzică. Părintele Alexandru Cristea asistat de Elena Alistar la (dreapta) şi Elena Muhanov (în faţă).

Elevele clasei a VII, anul 1931. În faţă profesoarele C.Constantinescu (la stânga) şi E.Nagacevschi.

Scanned with OKEN Scanner

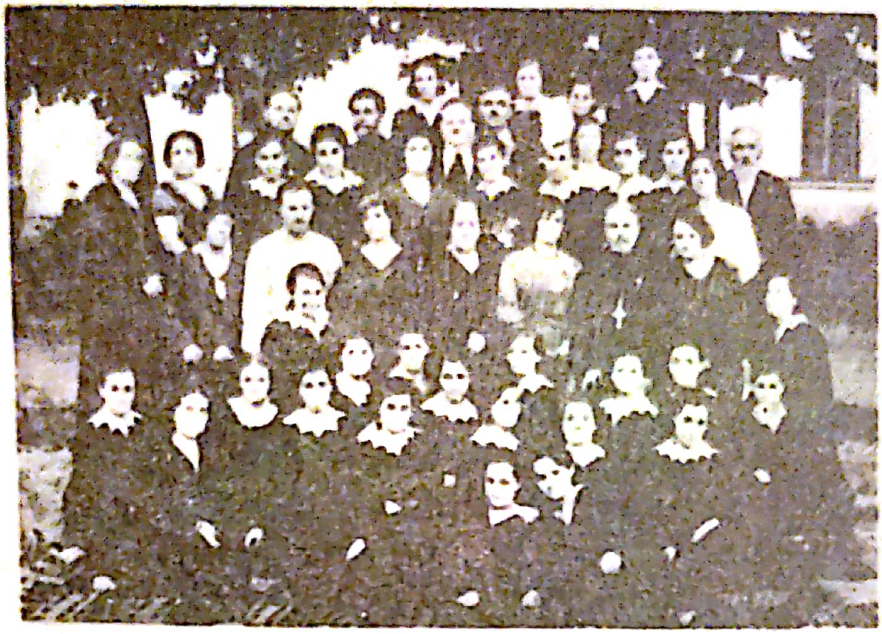

O amintire despre Capela Școlii Eparhiale. Promoția 1933, după susținerea bacalaureatului (în rândul IV; a IV-a din stânga dna Elena Alistar, al III-lea din dreapta, părintele Eudochim Lisnic; în rândul VI; primul la dreapta, moș Petru, paznicul, care a salvat la 1941 școala de atacul bolșevic.

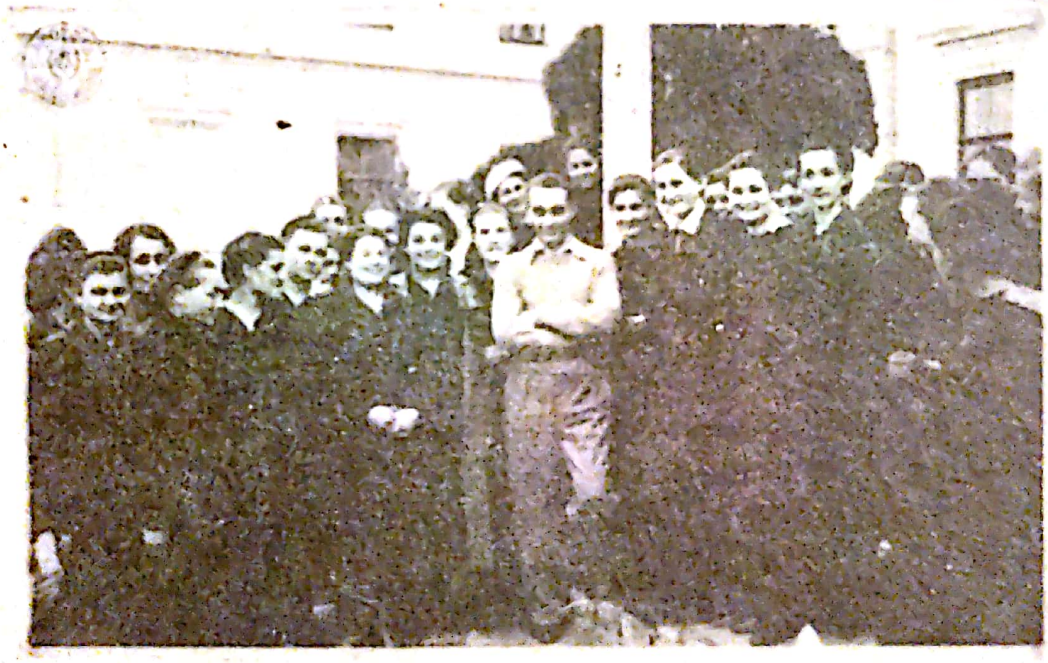

Ionel Teodoreanu cu un grup de eparhialiste de la 1938. Scriitorul a participat la conferința "Cum am scris Medelenii". În stânga, alături de roimancier, Magda Isanos.

Profesoarele (de la dreapta la stânga) dra Georgescu, dra Ştefanescu, dna Constantinescu şi dna Nagacevschi, vizitând "Pavilionul Naţional".

Promoţia de la 1940 dupa examenele de capacitate În centru preşedintele comisiei, prof. D.Teodoriu.

Scanned with OKEN Scanner

Un grup de fete din 1940. În față, prima la stânga, institutoarea Eugenia Leahu.

Eparhialistele de la 1930. (În centru, de la stânga la dreapta; părintele Eudochim Lisnic, directoarea Elena Alistar și preotul Alexadru Bobeică).

Scanned with OKEN Scanner

Promoţia de la 1933 în ajunul bacalaureatului.

Absolventele anului 1933, 50 ani mai târziu
(septembrie 1983, Bucureşti).

Scanned with OKEN Scanner

A.P.M.A.
MUSEUM
M.A.I.E.R.

În curînd
Vor apare în aceiaşi
colecţie:

Seminarul Teologic din Chişinău
Şcoala Duhovnicească din Chişinău
Liceul "Alexandru Donici"
Liceul "B.P. Hasdeu"
Liceul "Mihai Eminescu"
Liceul "Regina Maria"

Scanned with OKEN Scanner